

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Павлюк Т.І., Маценко А.А., Кричевська О.А.

Вінницький торгівельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університета

В статті досліджено стан та перспективи розвитку соціальної політики в Україні. У статті аналізуються нові тенденції соціальної політики у сучасному світі. Уточнюється склад суб'єктів соціальної політики. Розглядається сутність соціальної політики як діяльності держави та інших суспільних інститутів у соціальній сфері. Досліджуються особливості спрямованості соціальної політики в умовах глобалізаційних процесів і становлення сучасних економік, заснованих на знаннях.

Ключові слова: соціальна політика, соціальне забезпечення, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку України супроводжується появою гострих соціально-економічних проблем, які спричиняють серйозні зміни якості життя населення, що виявляється у скрутному економічному становищі населення країни, погіршенні фізичного здоров'я, скороченні середньої тривалості життя, збільшенні диференціації доходів різних груп населення, погіршенні соціальної захищеності, соціального забезпечення, зниженні реальної заробітної плати, середньої пенсії, розвитку небезпечної ситуації у галузях соціальної сфери тощо.

Відсутність системного підходу до формування державної соціальної політики, державних соціальних гарантій, сучасного інструментарію вибору пріоритетів соціальної політики та механізмів її реалізації призвела до фрагментарності вирішення нагальних соціальних проблем. Більшість заходів соціальної політики мають декларативний характер і у повному обсязі не реалізовано.

Аналіз актуальних досліджень. Питання побудови ефективної соціальної політики, соціального захисту, регулювання соціальної сфери розглядаються в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених: О. Амоші, Т. Аткинсона, Н. Борецької, М. Волгіна, В. Гейця, О. Грішнєвої, Г. Еспінг-Андерсена, Т. Заславської, Т. Кір'ян, А. Колота, В. Куценко, Е. Лібанової, О. Макарової, Т. Маршалла, В. Новікова, О. Новікової, У. Садової, Дж. Стигліца, Р. Тітмуса, Є. Холостової, О. Яременка та інших.

Разом з тим, глибоке дослідження теоретичних питань соціальної діяльності не завжди дозволяє робити дієві рекомендації щодо ефективної реалізації соціальної політики в умовах безперервного розвитку економічної системи.

Метою статті є оцінка основних тенденцій і проблем реалізації державної соціальної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічна ситуація в Україні кардинально змінила життя населення, її погіршення призвело до поглиблення розшарування суспільства за рівнем доходу і, як результат, до диференціації життєвого рівня населення.

Вважається, що обмежене коло цілей при визначенні завдань соціальної політики забезпечує більшу гарантію їх досягнення, а якщо кількість цілей перевищує кількість засобів, то виникають цільові конфлікти.

Надмірна кількість цілей пояснюється нагромадженням невирішених проблем структурної перебудови економіки; тривалим спадом виробництва; безробіттям та масовою злиденністю населення; виникненням специфічних ситуацій, спричинених залишками адміністративно-командної системи.

Недостатність засобів соціальної політики обумовлена слабко розвинутою ринковою інфраструктурою, відсутністю традицій регулювання ринкової економіки, недовірою населення до державних інституцій.

Сучасна система засобів соціального захисту населення в перехідний період повинна включати два типи впливу: адаптаційний для працездатного та працюючого населення і соціально-захисний для непрацездатного та соціально слабкого населення.

Основною метою соціального захисту є надання кожному члену суспільства, незалежно від соціального походження, національної або расової приналежності, можливості вільно розвиватися, реалізувати свої здібності.

Зазвичай найголовнішою проблемою здійснення соціальної політики є проблема фінансування соціальних витрат. Згідно зі світовою практикою, джерелами прямого та непрямого фінансування соціальної сфери є:

- безпосередні бюджетні видатки;
- «податкові видатки» у вигляді пільг, відшкодувань, відстрочок;
- страхові внески до державних та недержавних страхових фондів;
- усупільнення коштів підприємств у вигляді їх зобов'язання щодо виконання соціальних функцій;
- благодійність приватних осіб, фірм та організацій;
- громадські ініціативи – різного роду фонди та збори;
- особисті кошти та зобов'язання громадян;
- кредити;
- надання державного майна для функціонування соціальної сфери, використання державної інфраструктури тощо.

До інструментів кількісного управління процесами реалізації державної соціальної політики, обґрунтування необхідних джерел доходів і соціальних витрат належить складання соціального бюджету. Соціальний бюджет – це функціональний підсумок усіх витратків і доходів,

віднесених до галузей соціального захисту. Він показує обсяги коштів, які держава витрачає на пенсії, охорону здоров'я, а також на всю систему соціального захисту, що є відправною точкою для аналізу рентабельності національної системи соціального захисту і забезпечує системний підхід до прогнозування соціальних витрат та їхнє фінансування, зв'язки соціального бюджету з демографічним і макроекономічними показниками, оперативне реагування на зміни в законодавстві, здійснення розрахунків для окремих сценаріїв розвитку економіки.

Сьогодні пріоритетними завданнями у сфері соціального захисту та соціального забезпечення є підвищення ефективності управління бюджетними коштами для державної підтримки соціально бідних верств населення, подальше реформування сфери надання соціальних послуг та соціального захисту.

Усього Міністерству соціальної політики України в держбюджеті на 2015 рік передбачено виділити 88,659 млрд. грн. Пенсійний фонд із цієї суми становить 83,233 млрд. грн. Це на 18,7 млрд. грн. (або на 29%) більше, ніж у 2014 році [1].

У бюджеті на 2015 рік передбачено вирішення ряду питань соціального характеру, проти показників 2014 року (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Питання соціального характеру	Кошти, які передбачено встановити в млрд. грн./%
Запровадження нових розмірів мінімальної заробітної плати, підвищення окладів працівникам бюджетних установ	9,8 млрд. грн.
Збільшення допомоги сім'ям з дітьми	8,1 млрд. грн.
Збільшення мінімальної заробітної плати і прожиткового рівня для працюючих осіб	на 8,7%
Збільшення субвенції на допомогу сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам.	на 26,2%, до 39 млрд. грн.

Переглянувши дану таблицю можна сказати, що держава планує підвищити рівень життя населення, але чи вдасться це, невідомо.

Що стосується видатків у сфері пенсійного забезпечення, які були запроваджені у 2014 році, то їх враховано у повному обсязі (див. таблицю 2).

Так, розміри державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми протягом року зростатимуть відповідно до зростання розмірів прожиткового мінімуму у 2015 році.

Таблиця 2

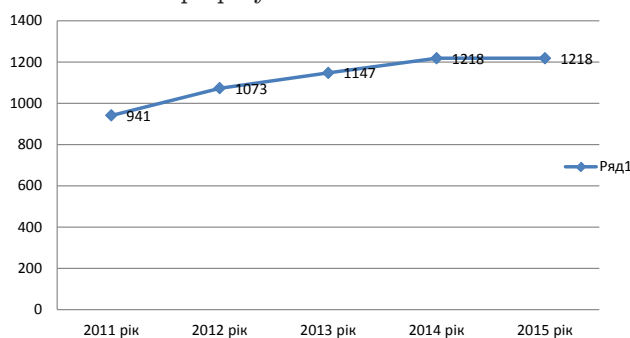
Пенсійного забезпечення	Кошти
Перерахунок пенсій громадянам, які вийшли на пенсію до 2008 року	22,2 млрд. грн.;
Підвищення доплати до пенсій для членів сімей померлих інвалідів війни	0,3 млрд. грн.
Підвищення доплати до пенсій для учасників війни	0,7 млн. грн.

У порівнянні з розмірами, які діяли в 2014 році, розміри допомоги при народженні дитини в 2015 році було заплановано збільшити на 8,7%. (див. таблицю 3).

Отож, можна сказати що держава в порівнянні з 2014 роком позитивно налаштована на підвищення допомоги. Але з підвищенням цін на продукти та речі, що ми бачимо сьогодні, підвищення соціальної допомоги є мізерним.

У Законі України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» мінімальну заробітну плату встановлено у розмірі: з 1 січня – 1218 гривень, з 1 вересня – 1378 гривень (приріст середньорічного показника (1298 грн.) до попереднього року (1218 грн.) становитиме 5%) [1].

Тенденції зростання мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму за останні роки, показано на графіку 1.

Графік 1. Показники мінімальної заробітної плати у 2011-2015 рр., грн. (на 1 січня) [1]

У 2015 р. показники мінімальної заробітної плати збільшилися на 11,6%. Протягом 2014 року розмір мінімальної заробітної плати не збільшувався. Згідно з бюджетом, впродовж 2016 року планується збільшення розміру мінімальної заробітної плати на 6,63%.

Ще однією соціальною проблемою в Україні є бідність пенсіонерів. Так, 90% пенсій, що призначаються на загальних підставах (тобто недержавним службовцям, не працівникам суду або прокуратури, не військовим), нижче за реальний поріг бідності. Розміри пенсійних виплат за со-

Таблиця 3

Державна соціальна допомога сім'ям з дітьми	2014 рік			2015 рік		
Мінімальний розмір допомоги по вагітності та пологах незастрахованим особам	1,153 тис. грн.			1,254 тис. грн.		
Максимальний розмір допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку	1,098 тис. грн.			1,194 тис. грн.		
Розмір допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування в залежності від віку дитини	1,831 тис. грн. та з 2,282 тис. грн.			1,989 тис. грн. та 2,539 тис. грн.		
Максимальний розмір допомоги на дітей одиноким матерям	до 6 р.	від 6 до 18 р.	від 18 до 23 р.	до 6 р.	від 6 до 18 р.	від 18 до 23 р.
	458 грн.	570 грн.	549 грн.	497 грн.	635 грн.	597 грн.

лідарною системою, збільшувалися з 2009 року, але з урахуванням темпів інфляції чи у порівнянні з курсом долара США чи Євро – реальний розмір пенсії зменшується, оскільки з 2013 року по 2015 українським пенсіонерам додали всього 122 гривні, тоді як річний індекс інфляції склав 30-45%, а за деякими групами товарів і більше.

Мінімальна пенсія – 2015 в Україні встановлюється Законом «Про держбюджет на 2015 рік» за поданням Кабінету Міністрів України (Міністерства фінансів) – вона не може бути менш ніж прожитковий мінімум – 2015 на непрацевдатну особу (див. таблицю 4).

Таблиця 4

Мінімальна пенсія на 2015 рік в Україні (за віком), по місяцям [4]

Періоди нарахування	Сума пенсії мінімальна
з 01 січня	949грн.
з 01 вересня	1074грн.

Отже, в Україні необхідним є реформування системи пенсійного забезпечення, яке має створити належні умови для підвищення рівня пенсій, раціонального перерозподілу функцій між державою, роботодавцями і працюючими щодо соціального захисту громадян похилого віку, а також залучити нагромаджені пенсійні кошти для реалізації політики економічного зростання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, у 2015-2016 роках передбачається здійснити такі заходи:

- поетапне підвищення прожиткового мінімуму для основних соціальних груп населення з метою приведення його у 2015 році до фактичного розміру;

- поетапне підвищення посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки з метою приведення його у 2015 році до розміру мінімальної заробітної плати;

- поетапне підвищення розмірів видів державної допомоги з метою приведення доходів малозабезпечених громадян до рівня відповідного прожиткового мінімуму;

- запровадження нового механізму фінансування соціальних послуг за принципом «гроші ходять за клієнтом»;

- збільшення обсягу надання соціальних послуг сім'ям з дітьми; – підвищення рівня соціального захисту дітей-сиріт;

- поліпшення надання соціальних послуг одиноким пристарілим громадянам, інвалідам усіх категорій, сім'ям з дітьми, дітям-сиротам;

- створення єдиної інформаційно-аналітичної системи обліку та управління 61 коштами соціальної сфери та впровадження електронних соціальних карток;

- обґрунтоване підвищення рівня мінімальної заробітної плати з урахуванням пропозицій соціальних партнерів;

- підвищення рівня середньої заробітної плати в бюджетній сфері;

- стимулювання розвитку недержавного пенсійного забезпечення, запровадження програм спільного інвестування.

Отже, реалізація стратегічного курсу на досягнення в Україні європейських стандартів життя має ґрунтуватися насамперед на радикальному підвищенні якості та ефективності надання послуг соціальної сфери, створення та впровадження правових і організаційних умов недопущення зниження рівня життя населення України.

Список літератури:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 5-6. – Ст. 60. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
2. Бюджет-2015 не встановлює розмір виплат соціально незахищеним верствам населення. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/articles/politics>
3. Держбюджет – 2015: прожитковий мінімум. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zib.com.ua/ua/11579-derzhbyudzhet-2013-prozhitkoviv-minimum.html>
4. Мінімальна пенсія на 2015 рік в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhoblik.org.ua/kadry-zarplata/pensii/1962-1962-minimalna-pensiya.html>
5. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Економіка», 2013, вип. 13, В. К. Сідельнікова «СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ» – С. 57-62.

Павлюк Т.И., Маценко А.А., Кричевская Е.А.

Винницький торгово-економічний інститут
Київського національного торгово-економічного університета

СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Аннотация

В статье исследовано состояние и перспективы развития социальной политики в Украине. В статье анализируются новые тенденции социальной политики в современном мире. Уточняется состав субъектов социальной политики. Рассматривается сущность социальной политики как деятельности государства и других общественных институтов в социальной сфере. Исследуются особенности направленности социальной политики в условиях глобализационных процессов и становления современных экономик, основанных на знаниях.

Ключевые слова: социальная политика, социальное обеспечение, прожиточный минимум, минимальная заработная плата, минимальная пенсия.

Pavlyuk T.I., Matsenko A.A., Krychevska E.A.

Vinnitsa Trade and Economic Institution
Kyiv National University of Trade and Economics

SOCIAL POLICY OF UKRAINE: STATE AND PROSPECTS

Summary

In the article the state and prospects of social policy in Ukraine. This article analyzes the emerging trends of social policy in the modern world. Clarifies the composition of the subjects of social policy. The essence of social policy as the state and other public institutions in the social sphere. The features focus of social policy in the globalization process and becoming modern economy based on knowledge.

Keywords: social policy, social maintenance, cost of living, minimum wage, minimum pension

УДК 323:339.9

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС: ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА З УКРАЇНОЮ

Паламарчук Н.О., Паламарчук Д.М.

Черкаський державний технологічний університет

Досліджено особливості та окреслено основні напрями реалізації соціальної політики ЄС. Охарактеризовано основні інструменти фінансування в сфері зайнятості та соціальних питань. Проаналізовано структуру фінансування на 2014-2020 рр. та розподіл фінансових ресурсів за країнами. Висвітлено особливості співпраці ЄС з третіми країнами в соціальній сфері. Окреслено основні аспекти співробітництва України та ЄС в умовах імплементації Угоди про асоціацію.

Ключові слова: соціальна політика, зайнятість, фінансування соціальних проєктів, співробітництво з ЄС, Угода про асоціацію.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізованого світового розвитку актуалізуються проблеми забезпечення гідного рівня життя населення різних країн світу. Розвиток країн ЄС спрямований на поєднання економічного зростання з підвищенням зайнятості, подолання бідності, високим рівнем соціального захисту та впровадження політики соціального залучення. Для досягнення цієї мети використовуються спеціальні програми фінансування, що спрямовані на вирішення соціальних проблем та проблем зайнятості в країнах ЄС. Для України надзвичайно важливим є дослідження основ впровадження та реалізації європейської соціальної моделі, особливо в умовах імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів соціальної політики ЄС присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, так загальним дослідженням становлення та розвитку соціальної політики ЄС займалися Богиня Д.П., Долішний М.І., Крентовська О.П., Шевчук П.І., Шпідла В., Ярова Л.В., Івасечко О., Шутаєва О.О., Побірченко В.В., а проблематикою адаптації європейського досвіду для України – Дяченко Т.О., Чеқан І.А., Мужикова Н., Пузирний В., Семиног Л. та інші.

Виділення не вирішених раніше частин проблеми. Окремого дослідження потребує проблематика розвитку соціальної політики України в умовах дії Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження особливостей соціальної політики ЄС, аналіз програм фінансування соціальної політики ЄС та узагальнення проблематики адаптації європейського досвіду для України.

Виклад основного матеріалу. Соціальна політика ЄС реалізується як політика в сфері зайнятості і соціальних справ і нині включає три основні напрями: зайнятість, соціальний захист та соціальне залучення. Основна відповідальність щодо здійснення соціальної політики покладається на країн-учасниць. Реалізація соціальної політики ЄС відбувається на основі соціального діалогу за участю держави, роботодавців та профспілок. Європейський Союз через Європейську Комісію координує і контролює національні політики, сприяє обміну досвідом у сфері зайнятості, бідності, соціальної ізоляції і пенсійного забезпечення, приймає закони і контролює їх реалізацію у сфері праці та соціального забезпечення [6].

Політика зайнятості спрямована на забезпечення максимальної легкості переміщення і пошуку роботи у межах ЄС з гарантуванням прав соціального захисту. Європейська стратегія зайнятості спрямована на створення більш якісних робочих місць в усіх країнах ЄС шляхом підтримки існуючих та створення нових робочих місць, відновлення динаміки ринків праці, поліпшення системи управління. Особлива увага відводиться сприянню зайнятості молоді, а також підтримці підприємців та самозайнятих. Важливою складовою політики зайнятості є захист прав робітників